

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA

Memòria 2020

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, constituït pels manuals, llibres notals i protocols de més de cent anys del districte notarial de la capital catalana, forma part de l'Arxiu General de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya, amb el qual es troba instal·lat de manera unitària a la seva seu, i és gestionat per aquesta institució. Integrat en el Sistema d'Arxius de Catalunya, és el primer arxiu de l'Estat espanyol d'entre els notariaus, tant per l'antiguitat com per la continuïtat i la transcendència dels seus fons. I, alhora, és un dels principals centres d'investigació i estudi del país, tot i que amb unes xifres d'usuaris (mil cinc-cents) i de consultes (gairebé nou mil cinc-cents) inferiors a les dels anys anteriors degut a les limitacions derivades de la pandèmia de la Covid-19.

Durant l'any 2020, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona ha continuat desplegant les funcions ja tradicionals i que li són pròpies com a centre responsable de la custòdia, el tractament i la difusió del patrimoni documental generat per la institució notarial barcelonina, des de la seva gènesi, a l'inici del segle XIII, fins avui dia, d'acord amb la normativa sectorial corresponent.

En aquesta memòria es recullen i sistematitzen de manera sintètica aquestes competències, agrupades en quatre grans apartats, segons l'esquema coherent de funcions desplegades pels centres arxivístics: recepció o ingressos de fons; conservació en el triple vessant de preservació, restauració i reproducció; organització i tractament, igualment en un triple vessant de classificació, ordenació i descripció, i, en darrer terme, comunicació i difusió dels fons.

Convé advertir, en tot cas, que sobre els primers punts relatius a l'ingrés de fons, a la conservació o encara a la mateixa organització de la documentació en els seus diferents vessants, aquesta memòria recull tasques relatives a l'Arxiu General de Protocols del Districte de Barcelona més que no pas a l'Arxiu Històric. Tasques que, pel fet que formen part del mateix cicle o procés documental i són executades pel personal de la Secció Històrica, s'hi han incorporat.

Com a aspectes més remarcables de la tasca duta a terme durant aquest any 2020, es pot destacar:

- La continuació del projecte de catalogació de la col·lecció de testaments tancats de l'arxiu.
- L'ampliació de la plantilla de l'Arxiu Històric, amb la incorporació d'un tècnic.
- La creació d'un espai divulgatiu a la planta baixa del Col·legi.
- L'ingrés de protocol del districte de Sant Boi de Llobregat dels anys 1987 a 1994.

1. RECEPCIÓ I INGRÉS DE LA DOCUMENTACIÓ

1.1 Ingré s de protocols de Barcelona

D'acord amb la legislació vigent, han ingressat a l'Arxiu General de Barcelona els protocols de més de vint-i-cinc anys corresponents a les notaries demarcades dins el seu districte notarial, que actualment aplega, de manera exclusiva, la capital catalana.

La xifra de volums del protocol general, després del petit descens de l'any anterior, ha tornat a augmentar, apropant-se als tres mil quatre-cents. Cal anotar que comptabilitzem la totalitat dels volums produïts. Així, incloem els protocols d'un notari que, d'acord amb el Reglament notarial, no els ha transferit pel fet de portar més de vint-i-cinc anys a la plaça:

- Any 1994: 98 notaris i 3.393 volums.

D'altra banda, els protocols que en aquest any han esdevingut centenaris i que, per tant, han passat a formar part de l'Arxiu Històric, obert a la consulta i a la investigació històrica, són:

- Any 1920: 45 notaris i 218 volums.

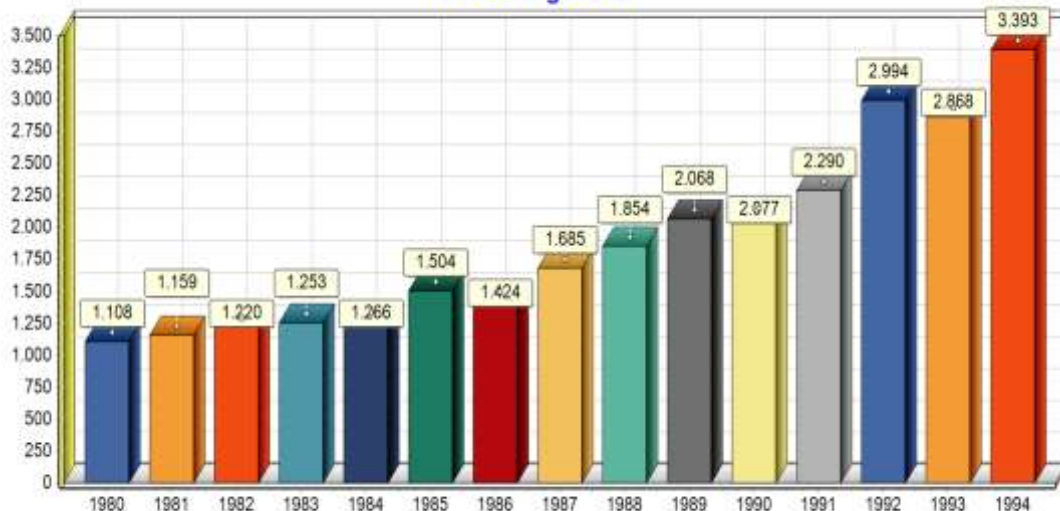
1.2 Ingré s i concentració de protestos

Aquest any, han ingressat a l'Arxiu General els protocols especials de protestos corresponents del districte de Barcelona, els quals han estat instal·lats al dipòsit del carrer Entença:

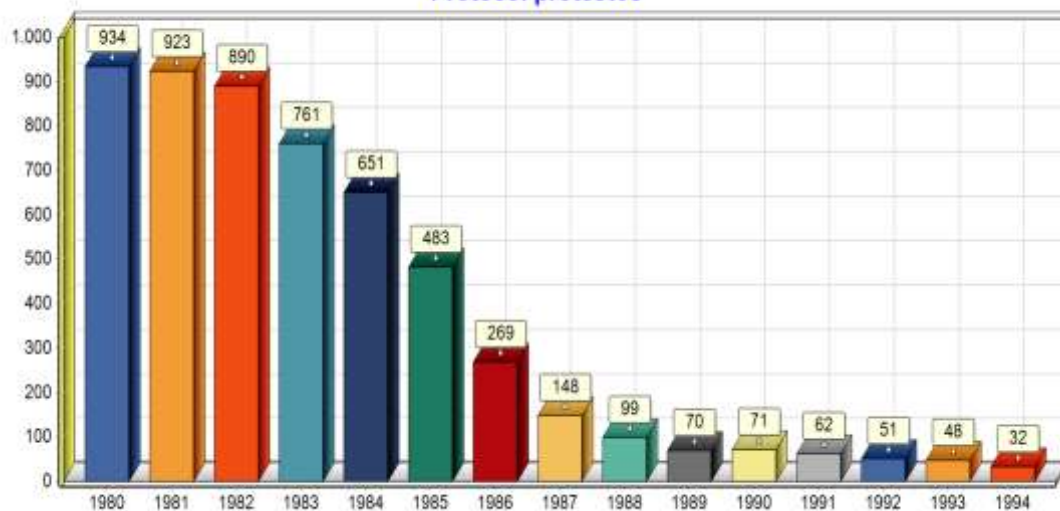
- Protocols de protestos del districte de Barcelona de 1994: 13 notaris i 32 volums.

Evolució de la producció notarial barcelonina: 1980-1994

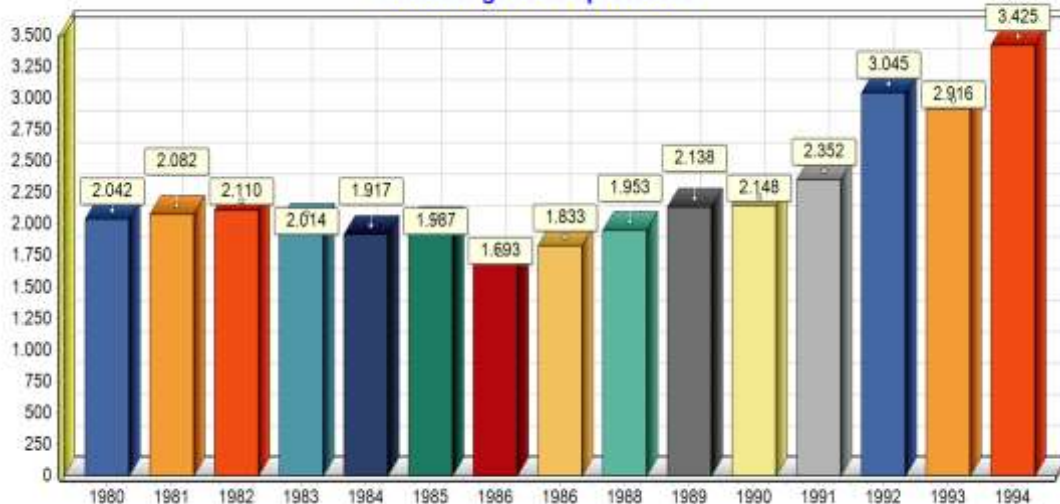
Protocol general

Protocol protestos

Protocol general i protestos

1.3 Ingrés de pliques

Igualment, han ingressat a l'Arxiu General les pliques obrants a les notaries, corresponents tant a dipòsits de tipus general com a testaments, memòries testamentàries o altres documents relacionats:

- 15 pliques.

1.4 Ingrés de protocols de Badalona

Durant aquest any han ingressat a l'Arxiu General de Barcelona també els protocols de més de vint-i-cinc anys del districte de Badalona, que ens pertoca conservar perquè abans formava part del districte de Barcelona:

- Any 1994: 5 notaris i 93 volums

1.5 Ingrés de protocols de l'Hospitalet de Llobregat

Fruit de l'Acord de Junta de 26 d'octubre de 2016, l'Arxiu General custodia en dipòsit l'Arxiu de Districte de l'Hospitalet de Llobregat. Els ingressos corresponents al protocol de vint-i-cinc anys són:

- Any 1994: 15 notaris i 370 volums.

1.6. Ingrés de protocols de Sant Boi de Llobregat

Fruit de l'Acord de Junta de 14 de gener de 2009, l'Arxiu General custodia en dipòsit l'Arxiu de Districte de Sant Boi de Llobregat. Aquell any van ingressar al Col·legi 715 protocols d'aquest districte, provinents de les places de Castelldefels, Gavà, Sant Boi de Llobregat i Viladecans, del període 1959 a 1983. L'any 2010, havia d'ingressar el protocol de 1984 però no ho va fer fins l'any 2011 en que va ingressar juntament amb el protocol de 1985, amb un total, entre els dos anys, de 108 volums. Finalment el 2013, un any més tard del que tocava, van ingressar 55 volums de 1986. A partir d'aleshores l'ingrés de protocol es va aturar.

Enguany, en compliment de l'Acord de Junta citat, s'ha reclamat el protocol pendent d'ingressar, del període 1987 a 1993, així com els ingressos de 1994 corresponents al protocol de vint-i-cinc anys, amb un total de 254 volums.

1.7 Arxiu dels fons de Corredors de Comerç de Catalunya

Com a institució successora dels quatre antics col·legis territorials de corredors de comerç, el Col·legi de Notaris ha assumit la ingent massa de volums generats pels fedataris mercantils cessats amb anterioritat a l'any 2000, mitjançant la creació de l'Arxiu de Corredors de Comerç de Catalunya (ACCC), constituït per quatre seccions corresponents a cadascun dels esmentats col·legis territorials (Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona).

D'aquestes seccions, l'única destinada a mantenir-se activa és la de Barcelona, ja que, d'acord amb la legislació vigent sobre el destí dels llibres registre, aquests han de ser transferits a l'arxiu notarial de districte corresponent. Així, fruit de les transferències corrents, durant l'any 2020 han ingressat:

- Plaça de Barcelona, de l'antic Col·legi de Corredors de Comerç de Barcelona, 944 volums.

Malgrat el punt anterior, de manera extraordinària, i com a resultat de l'Acord de Junta de data 26 de març de 2012 en que s'acordava el trasllat als dipòsits del CNC de les pòlisses amb una antiguitat superior a vint-i-cinc anys del corredor Sr. Pedro Sanz Letón, de Martorell, aquest 2020 han ingressat 470 volums dels anys 1987 a 1996 de l'esmentat fedatari.

2. CONSERVACIÓ DELS PROTOCOLS

2.1 Manteniment de suports

S'han dut a terme les tasques pròpies de manteniment de les unitats d'instal·lació, tant de les capses i de les carpetes que protegeixen els volums com dels mateixos protocols.

2.2 Enquadernació de protocols del segle XX

S'ha prosseguit la tasca de reparació de les enquadernacions i, en tot cas, de restauració dels protocols del segle XX, de notaris i anys diversos, amb una xifra inferior a l'exercici anterior degut a les limitacions d'accés al Col·legi derivades de la pandèmia de la Covid-19.

22 volums de protocols.

2.3 Restauració de protocols

Igualment, s'ha continuat la restauració dels volums històrics més malmesos i que es consideren de major interès. D'acord amb el projecte iniciat fa uns anys, durant el 2020 s'ha finalitzat la restauració dels protocols de l'escrivania d'Hisenda:

- 13 protocols.

Un cop finalitzada la restauració de l'escrivania d'Hisenda, s'ha continuat la tasca de restauració dels registres medievals més malmesos iniciada fa anys. D'aquesta manera aquest any s'han restaurat:

- 2 volums dels segle XIII.

2.4 Restauració de pergamins

Iniciada el 2009 la tasca de nova catalogació de la col·lecció de 1.700 pergamins de l'Arxiu Històric, el 2010 es començà la restauració d'aquells més malmesos i que necessitaven un tractament de reforç i aplanament. Durant el 2020 s'han aplanat:

- 85 pergamins.

2.5 Instal·lacions d'arxiu

Canviada l'any 2006 la maquinària de climatització de l'Arxiu Històric i Intermedi, durant el 2020 se n'ha continuat controlant el rendiment, mercès als sensors de control o termohigrògrafs i mitjançant lectures automàtiques periòdiques dels paràmetres de temperatura i humitat, bàsics per a la conservació òptima dels fons documentals.

3. ORGANITZACIÓ I TRACTAMENT DE LA DOCUMENTACIÓ

3.1 Classificació i ordenació dels fons

S'han dut a terme les tasques pròpies de tractament i organització dels fons de protocols generals ingressats a l'arxiu, tant de Barcelona com de Badalona:

- Revisió, neteja (fotocòpies, grapes, clips...) i ordenació alfabètica per notaris dels protocols de l'any 1994, amb un total de 98 notaris i 3.393 volums.

Igualment, s'han ordenat els protocols especials de protestes del districte de Barcelona ingressats a l'arxiu:

- Ordenació cronològica (1994) i alfabètica (de notaris).

També s'ha continuat organitzant el fons intern, petit però important, de les relacions de transferència de protocols i modificacions d'escriptures:

- Classificació i ordenació de les sèries de relacions de transferència i de modificacions d'escriptures de l'Arxiu General del Districte, de l'any 1994.

3.2 Descripció dels fons

Seguint amb el projecte patrocinat per la Fundació Noguera des de l'any 1995, d'elaboració del nou inventari dels protocols de l'arxiu, enguany s'han dut a terme les tasques següents:

- D'acord amb el pla establert, s'ha continuat amb el procés de confecció del catàleg de testaments tancats de l'arxiu format per un nombre encara indeterminat de testaments però que tot apunta a que superarà abastament les 15.000 unitats. Durant aquest 2020 s'han obert, arranjat, classificat i catalogat 8.215 testaments tancats que ocupen un total de 149 unitats d'instal·lació.

3.3 Ordenació dels fons dels Districte de l'Hospitalet i de Sant Boi de Llobregat

Al llarg de 2020, ha anat ingressant el protocol corresponent a l'any 1994. Els fons es troben ordenats cronològicament i, dins de cada any, alfabèticament per notari, sense que per aquest motiu es perdi la vinculació de cada fedatari amb la respectiva plaça, ja que es pot retrobar consultant els instruments de descripció de l'arxiu.

3.4 Trasllet de fons entre dipòsits del Col·legi de Notaris de Catalunya

Amb l'objectiu d'optimitzar l'espai encara disponible a la planta -1 del dipòsit de la seu del CNC, els dies 27 de gener i 4 i 5 de febrer, s'han traslladat 3.450 protocols de set notaries amortitzades del districte de Barcelona al dipòsit de Molins de Rei, aconseguint d'aquesta manera que no s'entorpeixi la col·locació anual del protocol barceloní de vint-i-cinc anys.

4. COMUNICACIÓ I DIFUSIÓ DELS FONS

4.1 Servei a la sala de consulta

Aquesta és, sens dubte, la finalitat última del conjunt de tasques desenvolupades a l'arxiu i, alhora, la que ocupa més dedicació i atenció quotidiana per part del seu personal. Amb un nivell de consulta que, malgrat la situació actual de pandèmia mundial, arriba gairebé als deu mil volums, les xifres totals d'usuaris i de consultes o volums servits situen el nostre centre entre els més prestigiosos i visitats del país.

Aquest servei comporta moltes intervencions puntuals d'ajut, de resolució de dubtes de tot tipus (arxivístics, paleogràfics, diplomàtics, històrics...) i d'assessorament bibliogràfic o documental:

- S'han realitzat un total de 9.421 consultes per part de 1.546 usuaris. Es tracta d'un descens important respecte anys anteriors degut a l'impacte de la pandèmia de la Covid-19 que ha comportat el tancament de l'Arxiu des del 16 de març al 30 de juny i la posterior obertura, a partir de l'1 de juliol, amb cità prèvia, i amb un aforament reduït al cinquanta per cent, quedant limitant l'accés a la sala de consulta a 13 persones diàries.

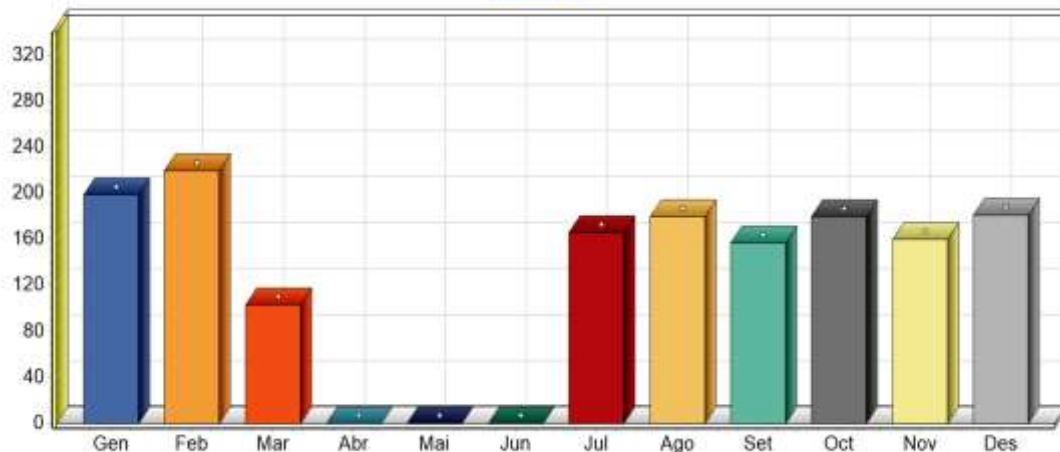
En aquest punt cal afegir que, seguint les recomanacions de les autoritats sanitàries, ha estat obligatori l'ús de mascareta per accedir a la sala de consulta així com l'ús de gel hidroalcohòlic. Pel que fa a les taules de consulta, s'han eliminat la meitat de punts de lectura tant per complir amb les limitacions d'aforament dictades pel Procicat com per mantenir la distància de seguretat entre usuaris.

Per últim comentar que, derivat d'aquesta situació de pandèmia, amb les conseqüents restriccions de mobilitat i per al contagi que ha comportat, s'han incrementat notablement les consultes i peticions per correu electrònic per part d'usuaris de l'arxiu que tenen establert el seu domicili fora de la ciutat de Barcelona, tant d'àmbit estatal com estranger. D'aquesta manera la presència d'investigadors estrangers o de fora del territori català ha estat pràcticament residual.

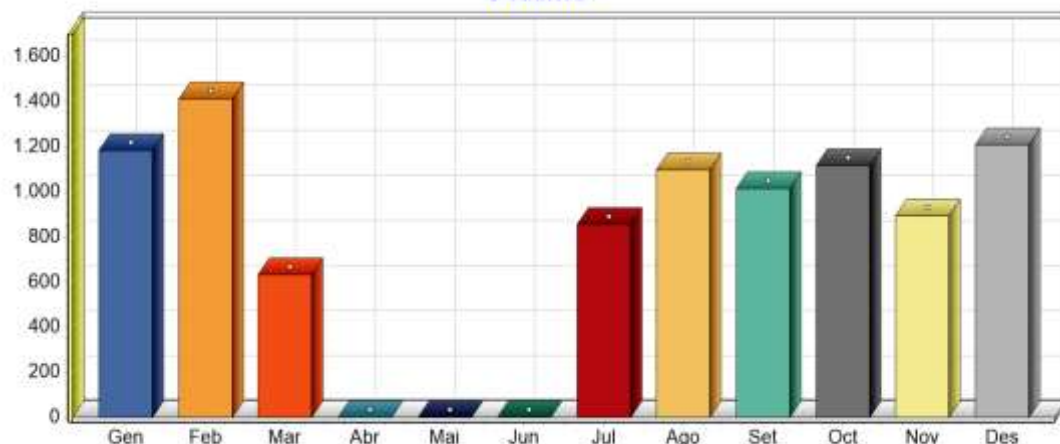
AHPB
Estadística d'usuaris i consultes, any 2020 (*)

	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana diària usuaris	Mitjana diària volums
Gener	21	199	1.184	9,48	56,38
Febrer	20	220	1.413	11	70,65
Març	10	103	634	10,3	63,4
Abril	0	0	0	0	0
Maig	0	0	0	0	0
Juny	0	0	0	0	0
Juliol	23	166	855	7,22	37,17
Agost	21	180	1.097	8,57	52,24
Setembre	20	157	1.015	7,85	50,75
Octubre	21	180	1.118	8,57	53,79
Novembre	21	160	895	7,62	42,62
Desembre	21	181	1.210	8,62	57,62
TOTAL	178	1.546	9.421	8,69	52,93

Usuaris

Volums

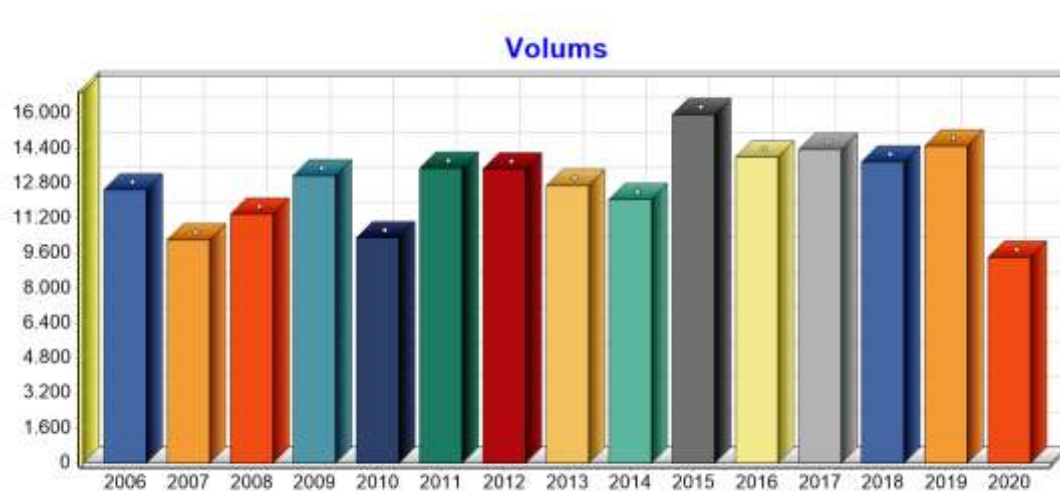
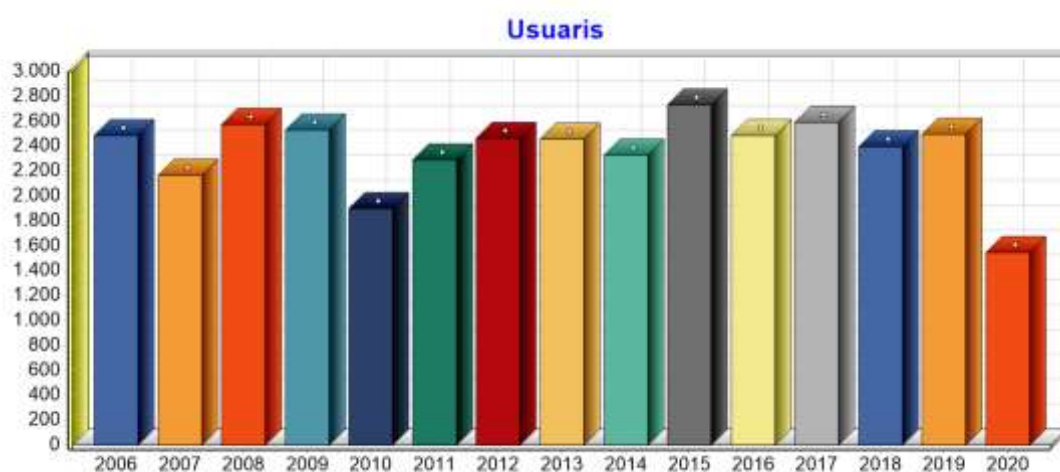

(*) Arxiu tancat del 16 de març al 30 de juny per la pandèmia de la Covid-19.

AHPB

Evolució de l'estadística d'usuaris i consultes: 2006-2020 (*)

	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana usuaris	Mitjana volums
2006	246	2.485	12.501	10,10	50,82
2007	248	2.166	10.222	8,73	41,22
2008	250	2.573	11.396	10,29	45,58
2009	249	2.529	13.160	10,16	52,85
2010	250	1.902	10.302	7,61	41,21
2011	248	2.289	13.488	9,23	54,39
2012	248	2.463	13.452	9,93	54,24
2013	248	2.457	12.717	9,91	51,28
2014	247	2.332	12.068	9,44	48,86
2015	249	2.733	15.950	10,98	64,06
2016	247	2.488	14.006	10,07	56,70
2017	244	2.592	14.363	10,62	58,86
2018	248	2.397	13.787	9,67	55,59
2019	248	2.498	14.517	10,07	58,54
2020	178	1.546	9.421	8,69	52,93

Respecte a les característiques bàsiques dels usuaris, d'acord amb una enquesta que es reparteix cada cinc anys, realitzada en el decurs de l'any, podem remarcar els trets següents:

- Una mica més de la meitat dels investigadors (54%) provenen de la ciutat de Barcelona, un 22%, de la seva àrea metropolitana i un 21% de la resta de Catalunya. La situació actual de pandèmia ha fet que enguany, de la resta de l'Estat espanyol, només hagin visitat l'arxiu quatre persones (2%), i dues de l'estranger (1%).
- El 90% dels usuaris han cursat estudis superiors.
- El sector professional al qual pertanyen és força variat, per bé que predominen els investigadors de caire general (grup nodrit sobretot pels genealogistes), els historiadors, els professionals liberals, els professors universitaris i altres (professors no universitaris, estudiants...).
- La franja d'edat predominant dels usuaris se situa entre els 46 i els 55 anys (29%), seguida de la immediatament posterior, entre els 56 i els 65 anys (26%), i la de més de 65 anys (19%). Els menors de 25 anys representen el 6%, els compresos entre els 26 i els 35 anys el 8% i els de 36 fins a 45 anys el 12%.
- Gairebé la meitat dels investigadors han conegut l'arxiu en la seva etapa de formació i, pel que fa a la resta, la majoria ho ha fet mitjançant altres persones, per llibres o articles o a través d'altres arxius.
- Poc més d'un 20% dels usuaris ha visitat l'arxiu per primer cop aquest any, segurament derivat de les conseqüències de la pandèmia que ha fet que hagi predominat l'assistència de l'usuari amb una llarga trajectòria de recerca, amb unes franges predominants dels que hi van des de fa entre 2 i 5 anys i més de 20 anys.
- Els investigadors acudeixen a l'arxiu amb una finalitat majoritària d'estudi, de temes ben diversos. Així, hi predominen els treballs sobre genealogies i biografies (31%), seguit pels d'història local (26%), història social (23%), història econòmica (20%), història de l'art (17%) o biografies (15%). Els estudiosos de qüestions jurídiques, institucionals i del notariat representen gairebé un 3%.
- Igualment, les èpoques d'estudi són molt diverses i abasten tot l'ampli ventall cronològic que ofereix en l'actualitat la documentació notarial, des del final del segle XIII fins a l'inici del segle XX. Predominen els dels segles XIX-XX (53%), seguits pels del segle XVIII (43%) i segles XVI-XVII (34%). En darrer terme, els medievalistes representen un 19% del total d'usuaris.

- Els punts forts de l'arxiu respecte d'altres centres són, per una àmplia majoria, el servei de sala, la mateixa sala de consulta, l'accés i l'assessorament.
- Per últim, pel que fa a la valoració de l'atenció rebuda a l'arxiu, un 88% la qualifica de molt bona i un 12% de bona. No hi cap valoració regular ni dolenta.

4.2 Servei indirecte

De manera complementària al servei directe a sala, s'ha atès un elevat nombre de consultes, majorment a través del correu electrònic, sobre documentació de l'arxiu. I, sobretot, s'ha atès també una quantitat no xifrada, però realment molt nombrosa, de consultes telefòniques ben diverses: informació sobre situació de protocols de Catalunya, sobre notaris antics, sobre centres d'arxiu, preguntes sobre tipologies notariales, orientacions bibliogràfiques i documentals, ubicació de poblacions dins els districtes i un llarg etcètera.

4.3 Reproduccions

Com a resultat de les investigacions dutes a terme pels usuaris, sempre que l'estat dels registres i protocols ho ha permès, s'ha donat resposta a la seva sol·licitud de reproducció. Enguany, paral·lel al descens del número d'usuaris de l'arxiu, s'ha reduït el nombre de sol·licituds respecte a l'any passat. D'aquesta manera:

- S'han realitzat un total de 980 reproduccions del fons documental de l'arxiu.

4.4 Visites comentades

Més enllà de les activitats habituals de tractament, descripció, difusió dels fons i d'atenció als usuaris, també es realitzen a l'arxiu, en el decurs de l'any, freqüents visites comentades per part de facultats o d'escoles universitàries, de personalitats i d'altres grups ben diversos que s'hi interessen. Novament en aquest apartat la incidència de la Covid-19 ha estat significativa, anul·lant-se totes les visites programades a partir del mes de març, moment en que es va decretar el confinament domiciliari durant tres mesos, i amb una sola visita a la tardor degut a les limitacions d'aforament dictades per les autoritats sanitàries.

Les quatre visites realitzades aquest any 2020 han estat les següents:

- 8 de gener. Visita d'un notari d'Uruguay (1 persona)
- 20 de gener. Visita d'una dona de Santiago de Chile del Centre de Mediació (1 persona)
- 14 de febrer. Visita, en anglès, a 8 membres de les Jornades 'Règim econòmic matrimonial i efectes patrimonials de les unions registrades' (8 persones)
- 26 d'octubre. Visita d'alumnes del Màster en Ciències Jurídiques impartit pel Dr. Tomàs de Montagut, de la Universitat Pompeu Fabra (4 alumnes)

4.5 Classes pràctiques

En la línia de connexió ben directa de l'arxiu amb les universitats i altres institucions culturals, prèvia concertació, s'hi imparteixen classes pràctiques de diferents matèries relacionades amb la documentació (metodologia i crítica textual, paleografia i diplomàtica, història, antropologia...). Novament en aquest apartat hem de parlar de la incidència de la Covid-19 que fa que, excepcionalment, durant l'any 2020, no s'hagi impartit cap classe pràctica a les instal·lacions de l'arxiu.

4.6 Espai divulgatiu

En la línia de difusió de l'arxiu seguida per les diferents Juntes Directives, el mes de setembre es va finalitzar el procés de creació d'un espai divulgatiu ubicat a la planta baixa del Col·legi, format per tres audiovisuals i un expositor amb pantalla tàctil interactiva amb quatre línees temporals. Una superior amb fites històriques mundials, una amb documents singulars de l'arxiu, una altra amb fites històriques del Notariat, del Col·legi i del propi arxiu i una inferior amb els diferents degans a partir de la Llei del Notariat de 1862.

Pel que fa als tres audiovisuals, que porten per títol "L'Ofici de la veritat, ser notari, ser notària", "L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona" i "El Notariat, del segle XII al XXI. La notaria, al servei de tots" es poden visualitzar, en una pantalla ubicada a tal efecte, en els dos idiomes oficials, català i castellà, així com també en anglès. D'una durada aproximada d'entre cinc i nou minuts són un magnífic resum de què és l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i de quina documentació conserva, del Notariat i de la professió de notari.

Malgrat que la situació actual de pandèmia mundial no ha permès fer una inauguració com tocava ni se li ha pogut treure encara gaire rendiment, serà, amb tota seguretat, una eina molt important per a la difusió de l'Arxiu, dels seus fons i del Notariat.

5. PERSONAL

Durant els tres primers mesos de l'any la plantilla de l'Arxiu Històric ha seguit estant formada, com en els cinc mesos precedents, per una sola persona. A partir de l'1 d'abril, però, s'ha incorporat un nou tècnic, passant a igualar-se el mateix nombre de treballadors que hi va haver entre el mes de gener de 2017 i el mes de juliol de 2019.

Cal afegir que, tot i no formar part directament de la plantilla de l'Arxiu Històric, durant els dos últims mesos de l'any s'ha comptat amb l'ajut puntual per atendre el servei a sala, a primera hora del matí, d'un dels integrants de l'Arxiu Intermedi.

Barcelona, febrer de 2021